

Zemkopības ministrijas organizētā starpnozaru tikšanās, kas maijā notika Laurenču sākumskolā.

Priekšnoteikums bio attīstībai reģionā – zaļie iepirkumi

Pašlaik obligātās prasības iekļaut noteiktu apjomu bioloģisko produktu ir spēkā daļā Siguldas novada izglītības iestāžu, bet, sākot ar nākamo mācību gadu, veicot jaunus iepirkumus, šādas prasības būs visām izglītības iestādēm.

Iau kopš 2020. gada septembra stājušies spēkā grozījumi Ministru kabineta noteikumos Nr. 353 *Prasības zaļajam publiskajam iepirkumam un to piemērošanas kārtība*, kas paredz, veicot ēdināšanas pakalpojumus un piegādājot pārtikas produktus ēdināšanai, obligāti iekļaut ar bioloģiskās lauksaimniecības metodēm ražotus produktus.

Vislielākais ēdināšanas pakalpojumu apjoms tiek sniegts izglītības iestādēs. Piemēram, Siguldas novadā ik dienu ēdināšanas pakalpojumi jānodrošina vairāk nekā četriem tūkstošiem skolēnu un vairāk nekā 1,5 tūkstošiem pirmskolas izglītības iestāžu audzēkņu. Prasības ir attiecināmas uz ēdināšanas pakalpojumu iepirkumiem, kurus veic pēc šo grozījumu stāšanās spēkā. Uz vecākiem iepirkumiem ir attiecināmas prasības, kādas bija spēkā tobrīd, līdz ar to pašvaldībā var būt spēkā atšķirīgi nosacījumi.

Siguldas novada Laurenču sākumskolā obligātās prasības iekļaut bērnu ēdināšanā bioloģiskos produktus tika noteiktas vēl pirms grozījumiem Ministru kabineta noteikumos, ņemot vērā vecāku priekšlikumus, kā arī veicot priekšizpēti par iespējām un izmaksām. Ņemot vērā šo pieredzi, pakāpeniski tiek veikti ēdināšanas pakalpojumu iepirkumi citās izglītības iestādēs.

PIEPRASĪJUMS RADA

PIEDĀVĀJUMU

Lai apkopotu līdzšinējo pieredzi, nodrošinātu izvērsto prasību izpildi un veicinātu vietējo un ar bioloģiskās lauksaimniecības metodēm ražoto produktu patēriņu, Siguldas novada pašvaldība 2022. gada novembrī organizēja ēdināšanas pakalpojumu sniedzēju un reģiona lauksaimnieku, kuri saimnieko ar bioloģiskās un integrētās audzēšanas metodēm, tikšanos. Tās laikā iezīmējās vairāki būtiski secinājumi.

Pirmais – Siguldas novada izglītības iestāžu ēdināšanas pakalpojumiem ir iespējams pieprasītājā apjomā nodrošināt vietējo zemnieku bioloģiskos dārzeņus, ja vien ēdināšanas pakalpojumu sniedzēji izmanto vietējo kooperatīvo sabiedrību (piemēram, *Ekoloģisks.lv*) pakalpojumus.

Domājot par bioloģiski sertificētiem piena produktiem, tuvējā reģionā līdz šim tie nav bijuši pieejami, jo tiešā veidā no zemniekiem pienu izmantot nevar. Lielākais piena pārstrādes uzņēmums, kas apgādā ar bioloģisko pienu, ir AS *Tukuma piens*, bet piena produktu piegāde tik lielā attālumā kropļo Zaļā kursa principus. Taču pieprasījums rada piedāvājumu, un ir cerība, ka piensaimnieku kooperatīvā sabiedrība *Straupe* drīzumā atvērs bioloģisko piena produktu līniju. Tāpat, strauji palielinoties ar bioloģiskās lauksaimniecības metodēm ražoto graudu pārstrādes produktu pieprasījumam, piedāvājuma apjomi nav pietiekami. Pašlaik galvenais graudaugu pārstrādes produktu piegādātājs zaļajiem iepirkumiem ir AS *Dobeles dzirnavnieks*.

Ar bioloģiskās lauksaimniecības metodēm ražotie produkti nosedz daļu no nepieciešamā dārzeņu un augļu sortimenta – lielākais patēriņa apjoms ir kartupeļiem un burkāniem, mazāks bietēm un sīpoliem.

90 TONNAS KARTUPEĻU – TIKAI SĀKUMS

2022./2023. mācību gads bija pirmais, kad, beidzoties epidemioloģiskajiem ierobežojumiem, bija iespējams pilnā apjomā izvērtēt patērēto bioloģisko produktu apjomu. Apkopojot to patēriņu Laurenču sākumskolā un Krimuldas vidusskolā, ir iespējams prognozēt kopējo patēriņu novadā gada laikā, ja ēdināšanas pakalpojumu sniedzēji godprātīgi izpildīs zaļā iepirkuma prasības. Piemēram, lai nodrošinātu ēdināšanu skolās, gadā būtu nepieciešamas vairāk nekā 90 tonnas bioloģisko kartupeļu, 16 tonnas burkānu, piecas tonnas biešu, piecas tonnas sīpolu. Jāņem vērā, ka šiem apjomiem nav pieskaitīti pirmsskolas izglītības iestādēm vajadzīgais dārzeņu daudzums. Tā-

pat nepieciešamie bioloģisko dārzeņu patēriņa apjomi izglītības iestāžu ēdināšanas pakalpojumos nākotnē būs vēl lielāki.

Galvenā atziņa, kas gūta šo triju gadu laikā, – zaļie iepirkumi ēdināšanas pakalpojuma sniegšanā ir nozīmīgs priekšnoteikums bioloģiskās lauksaimniecības attīstībai.

Taču, lai tas īstenotos, jāizpilda vairāki priekšnosacījumi. Jāattīsta sadarbība starp ēdināšanas pakalpojumu sniedzējiem un vietējiem uzņēmumiem, piemēram, kooperatīviem, kas nodrošina ar bioloģiskās lauksaimniecības metodēm ražotu produktu, īpaši dārzeņu piegādi. Tāpat jārada priekšnosacījumi ēdināšanas pakalpojumu iepirkumos, lai ēdinātāji būtu ieinteresēti izmantot vietējo ražotāju produktus, nevis vairumtirdzniecības uzņēmumu piedāvājumu, kur ir grūti nodrošināt produktu pie-

gādes izsekojamību. Jānodrošina ēdināšanas pakalpojumu kvalitātes kontrole – piegādāto produktu atbilstība iepirkuma tehniskajā piedāvājumā norādītajam.

IEPIRKUMI – VILŅVEIDĪGI

Siguldas novada pieredze zaļā iepirkuma prasību nodrošināšanā iezīmējusi arī vairākus riskus. Ēdināšanas pakalpojumu sniedzēji dažkārt ir kūtri jaunu sadarbības partneru meklēšanā, lai izmantotu vietējo zemnieku produktus, bet labprātāk izmanto jau iestaigātas taciņas sadarbībā ar vairumtirdzniecības uzņēmumiem, kas negarantē vietējo zemnieku ražojumu izmantošanu un produktu piegādātāju izsekojamību.

Vēl kāds aspekts – ēdināšanas pakalpojumu iepirkumi tiek veikti vilņveidīgi, īpaši, sākoties jaunam mācību gadam, līdz ar to dažkārt ir vērojams straujš produktu pieprasījums, kuru piedāvājums nevar nodrošināt. Piemēram, 2022./2023. mācību gada sākumā ēdināšanas pakalpojumu sniedzēji nevarēja nodrošināt nepieciešamajā apjomā bioloģisko pienu un bioloģiskos graudaugu produktus.

Bioloģiskie produkti izglītības iestādēs Siguldas novadā

Siguldas novadā spēkā esošajos ēdināšanas pakalpojumu līgumos ir iekļautas šādas obligātās prasības noteiktam bioloģisko produktu apjomam:

- 100% no visas piena masas vai vērtības;
- vismaz 20% no visas graudaugu pārstrādes produktu masas vai vērtības;
- vismaz 30% no visas dārzeņu masas vai vērtības.

Skolēnu pusdienas
Laurenču sākumskolā

Pārtikas un veterinārais dienests ir tā institūcija, kurai saskaņā ar Pārtikas aprites uzraudzības likumu ir pienākums uzraudzīt un kontrolēt tādu pārtikas produktu piegādes un ēdināšanas pakalpojumu līgumu izpildi, kuri noslēgti saistībā ar zaļo publisko iepirkumu, taču, ja nav īpaša pieprasījuma, tad Pārtikas un veterinārais dienests veic izglītības iestāžu ēdināšanas pakalpojumu pārbaudes vidēji 1-2 reizes gadā.

TIKS SPERTS NĀKAMĀIS SOLIS

Siguldas novada pašvaldība ir nolēmusi spert nākamo soli, lai veicinātu vietējo zemnieku saimniecību produkcijas patēriņu – atkal aicināt kopā pie sarunu galda ēdināšanas pakalpojumu sniedzējus un bioloģisko produktu ražotājus, bet šoreiz jau plašākā sastāvā, pieaicinot arī Zemkopības ministrijas un Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra ekspertus, kā arī iepirkumu speciālistus, lai izstrādātu jaunus principus ēdināšanas pakalpojumu iepirkumiem. Papildus minētajām rīcībām zaļā iepirkuma attīstībā un vietējo zemnieku produktu patēriņa veicināšanā Siguldas novadā vēl ir ieviesta virkne aktivitāšu, kas veicina veselīga un pilnvērtīga uztura lietošanu. Sākot ar 2022. gada septembri, visiem novadā deklarētajiem bērniem pirmsskolas izglītības iestādēs un skolēniem no pirmās līdz devītajai klasei, kā arī skolēniem no daudz bērnu ģimenēm un maznodrošinātām un trūcīgām ģimenēm līdz 12. klasei tiek nodrošināta pašvaldības apmaksāta ēdināšana: pirmsskolas izglītības iestādēs trīsreizēja ēdināšana, bet skolās – kompleksās pusdienas. 2023. gada pašvaldības budžetā bērnu ēdināšanai izglītības iestādēs ir paredzēti 1,6 miljoni eiro. Pirmo četru klašu ēdināšanu uz pusēm apmaksā valsts un pašvaldība.

Jau trešo mācību gadu vairākās Siguldas novada skolās – Siguldas Valsts ģimnāzijā, Siguldas 1. pamatskolā un Siguldas pilsētas vidusskolā – tiek izmantota digitālā ēdināšanas pakalpojumu uzskaites un apmaksas sistēma PAĒD!S, kas ļauj vecākiem sekot līdzi, vai bērns mācību dienās ir pilnvērtīgi un veselīgi paēdis. Ar Siguldas novada ID karti skolēni reģistrējas katrai ēdienreizei, tādējādi nodrošinot arī korektu pakalpojuma uzskaiti. Situācijās, kad bērns nav apmeklējis piecas iepriekš pieteiktās ēdienreizes, vecāks lietotnē saņem paziņojumu. **B**

Viedoklis

Skolu ēdinātājiem jāsertificējas

LĀSMA OZOLA,
biedrības *Greenfest* valdes locekle:

Siguldas, Cēsu un Valmieras novadu pašvaldības 25. oktobrī parakstīja labas gribas memorandu par bioreģiona izveidi Gaujas Nacionālā parka teritorijā. Pirmais rīcības virziens nosaka, ka jāveicina veselīgs dzīvesveids un jāpalielina veselīgas bioloģiskās pārtikas patēriņš reģionā, it īpaši bērnu dārzos, skolās, pansionātos un slimnīcās. Tomēr ieceres realizācija var izdoties tikai tad, ja notiks visu iesaistīto pušu (pašvaldības, ēdinātāju, lauksaimnieku, vecāku un arī pašu skolēnu) sadarbība, lai pārvarētu šķēršļus un risinātu problēmas, kas gadiem kavējušas bioloģiskās pārtikas nokļūšanu skolu maltītēs.

Pirmkārt, jāveic apkopojums par to, kādi produkti un kādos daudzumos ir nepieciešami, lai paēdinātu reģiona skolēnus, un sarunās ar lauksaimniekiem jānoskaidro, ko iespējams izaudzēt un kas ir pieejams, ņemot vērā sezonālītāti. Otrkārt, jāstiprina kooperatīvi un to iespējas izveidot noliktavas, lai savāktu un uzglabātu kooperatīvu biedru ražoto produkciju. Treškārt, jāstrādā ar skolu personālu un ēdinātāja pavāriem, lai bērniem tiktu piedāvātas veselīgas un garšīgas maltītes no sezonāliem bioloģiskiem produktiem, kas pieejami reģionā par pieņemamu samaksu. Piemēram, *Organic Cities Network* tīklā apvienojušās pilsētas norāda, ka, pārveidojot skolu ēdienkarti un apmācot personālu, sadārdzinājums bioloģisko produktu iekļaušanai ēdienkartē ir 10-15% robežās.

Un visbeidzot nepieciešams regulējums, lai iekļautu skolu ēdinātājus bioloģiskās pārtikas sertifikācijas shēmā, kas uz visiem laikiem atrisinātu jautājumu par pārtikas ķēdes izsekojamību un kļiedētu bažas, vai tiešām bioloģiskie produkti, par kuriem pašvaldība ir samaksājusi dārgāk, īstenībā nonāk uz skolu ēdamgaldiem, vai arī tie iepirkti tikai «uz papīra». Ēdinātāju sertifikācija ir normāla prakse pārējās Eiropas Savienības valstīs, taču Latvijas atbildīgās iestādes pagaidām tam nav pievērsušas pienācīgu uzmanību, bet izsekojamības nasta uzvelta pašvaldības darbinieku pleciem.